

Zoološki muzej i Zoologijski zavod: 92 godine pod zajedničkim krovom

dr.sc. Nikola Tvrtković

Uvodni događaji i nazivi institucija u “personalnoj uniji” muzeja i zavoda

Nakon prve muzejske izložbe Gospodarskog društva održane u Zagrebu 1846. godine osnovan je Narodni muzej, čije su se zbirke čuvale u Narodnom domu u Opatičkoj ulici u Zagrebu. Godine 1861. Hrvatski sabor predlaže Franji Josipu I. da se Narodni muzej proglasi Zemaljskom ustanovom. On je službeno potvrdio ustrojstvo te ustanove tek 1866. godine kada je osnovan Zemaljski narodni muzej pod upravom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti koja je osnovana istovremeno. Uprava akademije je ljeti 1867. raspisala najtječaj za pristave Narodnog muzeja, a 29. studenog Spiridion Brusina (Zadar 1945-Zagreb 1907) koji je diplomirao četiri semestra prirodnih znanosti u Beču imenovan je “pristavom za struku prirodopisnu”. U Naravoslovnom razdjelu (kasnije Prirodoslovnom odelu) nastupio je u službu 1.siječnja 1868. Brusina preseljava prirodoslovne zbirke iz Narodnog doma u Demetrovu 1, u državnu zgradu koja je bila dodijeljena muzeju, ustanovljuje stručnu knjižnicu, prikuplja i otkupljuje zbirke, posebno unaprijeđuje malakološku i ornitološku zbirku, te razvija značajnu znanstvenu djelatnost iz malakologije. Brusina je odmah nastojao da se njegov odjel razluči na dva odsjeka, te je god. 1870. osnovan Odsjek za mineralogiju i geologiju, a Brusina je bio pristav za Odsjek zoologije i botanike.

Godine 1874. osnovano je Sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu: u osnivačkom aktu je u “Odielu matem. prirodoslovnom” bila predviđena i katedra za Zoologiju. Te godine je Brusina postao redovni član JAZU (Kohansky-Devidé 1975). Godine 1875. Brusina uz odobrenje Akademije predaje botaničku zbirku (herbar) novoosnovanom Botaničko – fiziološkom zavodu Mudroslovnog fakulteta, pa je on ostao čuvarem samo zooloških zbirki, odnosno *de facto* upravitelj Zoologičkog odiela Narodnog muzeja u Zagrebu. Uprava Akademije je uglavnom iz financijskih razloga inzistirala da upravitelj muzeja mora biti i sveučilišni profesor, a muzej sa svojim zbirkama ima “služiti” Sveučilištu. Iako se Brusina silno protivio takvoj “personalnoj uniji” jer je smatrao da ta dva posla kvalitetno ne može obavljati jedan čovjek, kao član i zaposlenik Akademije morao je pristati da uz čuvanje, te stručnu i znanstvenu obradu zbirki bude istovremeno i prvi sveučilišni profesor zoologije na Mudroslovnom fakultetu. Godine 1875. osnovan je sveučilišni Zoologičko-zootomički zavod, a Spiridion Brusina postaje i njegov prvi predstojnik, pa je od 1875. godine započelo zajedništvo muzeja i sveučilišnog zavoda. Odmah nakon toga, 1876. godine, donesen je Zakon o Narodnom muzeju, po kojemu je Brusina potvrđen kao upravitelj Zoološkog odiela Narodnog muzeja. Godine 1877. Brusina je kao Kr. javni redoviti profesor Mudroslovnog fakulteta počeo predavati “*Introductio zoologiae*” u ljetnom semestru šk. god. 1876/77.

Prije pregleda zbivanja u zajedničkoj instituciji od 1875. do 1950. koje sam podijelio u tri podjednake vremenske cjeline (23 – 26 godina), osvrnuo bih se na promjene službenih naziva današnjih sljednica *Zoologičkog odjela Narodnog muzeja* i *Zoologičko-zootomičkog zavoda Mudroslovnog fakulteta Sveučilišta Franje Josipa I.* u Zagrebu, koji se kroz dosadašnje Spomenice i druge izvore često pravilno ne citiraju. Tada već **Zoološki odio Narodnog muzeja** (od 1876.) promijenio je u tom razdoblju pet naziva čak sedam puta, a Zoologičko-zootomički zavod četiri naziva. Godine 1918. (Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca) Zakonom o uređenju Hrvatskog narodnog muzeja potvrđena je pripadnost **Zoologijskog odijela** Narodnom muzeju (iako su *de facto* to već tada bile zasebne ustanove!), premda je u mnogim arhiviranim dopisima čak i ravnatelj muzeja nazivao svoju ustanovu “Hrvatski zoološki muzej”. Provjerom službenih izvješća nadležnom Ministarstvu izdvajanje iz Narodnog muzeja i osamostaljenje se moglo odigrati tek za ravnatelja dr. Krunoslava Babića (poslije 1928. dokumenti zasad nisu nađeni) kada je službeno postao samostalna ustanova **Hrvatski narodni zoologički muzej** u Zagrebu. Za vrijeme Banovine Hrvatske 1940. godine ime muzeja se mijenja u **Hrvatski narodni zoološki muzej**. Ubrzo zatim u vrijeme Nezavisne države Hrvatske 1941. godine postaje **Hrvatski državni zoološki muzej**, da bi za Socijalističke Jugoslavije u SR Hrvatskoj 1945. godine ponovno vraćeno ime **Hrvatski narodni zoološki muzej**. No već 1947. uredbom Ministarstva prosvjete, za vrijeme dok je bio direktor dr. Nikola Fink, morao je promijeniti službeni žig u **Zoološki muzej**. Vjerojatno tek poslije 1958. (nisu još nađeni dokumenti) tadašnji direktor dr. Stjepan Čanadjija je uspio ponovno vratiti naziv **Hrvatski narodni zoološki muzej**.

Zoologičko-zootomički zavod 1914. godine postaje **Zoološko-zootomski zavod Mudroslovnog fakulteta**, a taj naziv zadržava do kraja egzistiranja Kraljevine Jugoslavije, iako 1926. godine fakultet mijenja ime u Filozofski fakultet. Za Nezavisne države Hrvatske od 1941. godine Zavod nosi ime **Zoološki zavod Hrvatskog sveučilišta**. Godine 1945. u jednom službenom dokumentu dr. N. Finka (pismo Ministarstvu prosvjete) nalazimo naziv **Zoološki institut**. Godine 1946. dobiva današnji naziv, **Zoologijski zavod Biološkog odsjeka Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta** u Zagrebu.

Prvo razdoblje: znanstveni i međunarodni uzlet

direktor i predstojnik akademik Spiridion Brusina (1875-1900)

Tijekom prvog razdoblja direktor muzejskog odjela i predstojnik zavoda bio je akademik Spiridion Brusina. Kustos mu je god. 1882. postao dr. Lazar Car, a imao je i čak tri preparatora (S. Vormastini, P. Baraga od 1883. i A. Malčević od 1891.). Uz napore da sakupi što potpunije zbirke hrvatske faune, razvio je značajnu znanstvenu djelatnost (publicirao je u tom razdoblju 56 znanstvenih radova, od toga 38 u stranim časopisima). Godine 1883. organizirao je prvo sustavnije zoološko istraživanje hrvatskog krša (dr. A.E. Jurinac), 1884. godine je autor prve međunarodne izložbe Muzeja (Ornitološka izložba u Beču), jedan je od

osnivača i prvi predsjednik Hrvatskog naravoslovnog društva (osnovano 1885. godine). Iste, 1885. godine, pokreće znanstveni i stručni časopis "Glasnik hrvatskog naravoslovnog društva" čiji je prvi urednik, 1890. godine inicira motrenje ptica, a 1894. godine organizira prvo hrvatsko istraživanje Jadranskog mora s brodom "Margita". Stalno putuje na terenska istraživanja, obilazi muzeje i zirke u tadašnjoj Dalmaciji i Hrvatskoj, ali i u inozemstvu. Aktivni je sudionik mnogih međunarodnih kongresa, gdje je dostojno prezentirao hrvatsku znanost te stekao mnoge titule i počasti. Njegov stručni i znanstveni doprinos dosad je detaljno valoriziran (Langhoffer 1909; Pavlović 1911, Matonićkin i sur. 1974; Kochansky-Devide 1975; Balabanić 1988, 1991; Radovčić 1988; Jurišić-Polšak 1991; Tvrtković 1991; Rucner 1991; Zavodnik 1991). Moramo naglasiti da je Spiridion Brusina bio i dekan Mudroslovnog fakulteta god. 1884/85., te redoviti član, a jedno vrijeme i predstojnik matematičko-prirodoslovnog razreda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (Balabanić 1991).

Zoologičko-zootomički zavod je bio smješten u dvije prostorije s predavaonicom na II. katu Narodnog muzeja u Demetrovoj 1, a na istom katu gdje su bile prostorije i zbirke Zoološkog odjela Narodnog muzeja (Gamulin-Brida i Lui 1974). Brusina je tu predavao slijedeće kolegije: "Obća zoologija", "Specijalna zoologija i anatomija kičmenjača", "Repetitorijum morfologije", "Specijalna zoologija i anatomija beskičmenjaka", "Zoologička geografija", "Entomologija", "Anatomija i razredba buba", "Ontogenija životinjstva". Tu su se održavale i praktične vježbe i demonstracije zoologičke: u opredjeljenju životinja, mikroskopičke vježbe, taksidermičke vježbe, entomologičke vježbe, zootomičko-mikroskopičke vježbe. Prvi asistent Brusini bio je od 1882. godine kustos dr. Lazar Car. Iste godine Brusina je dobio i drugog asistenta Dragutina pl. Šoštarica, no on je prestao raditi u na Zavodu 1883. godine. Godine 1886. na Zavodu su zaposlena još dva asistenta: A. Pichler koji je radio do 1888., te E. Kamenar koji je radio do 1900. godine. Zbog čestog odsustva Brusine dr. L. Car ga je morao zamjenjivati na predavanjima, a od 1889. počeo je i službeno predavati "Obću zoologiju" i druge kolegije. Godine 1895. kao honorarni predavač bio je angažiran i dr. August Langhoffer s kolegijem "Opća entomologija", a kasnije i "Biologija kukakaca" te "Korisni i štetni kukci". Dr. L. Car je do 1901. godine objavio 13 znanstvenih radova, od kojih je 8 bilo u stranim časopisima, dok je D. pl. Šoštaric objavio 1 znanstveni rad u časopisu JAZU. Time je uz radove Siridiona Brusine ovo prvo razdoblje bilo i naplodnije s aspekta znanstvenog rada. Brusina je zbog svoje nagle naravi pred kraj stoljeća sve više ulazio u sukobe čak i sa svojim najbližim suradnicima, npr. s dr. L. Carem, za protivnike je dobio i prof. dr. D. Gorjanović-Krambergera te dr. A. Langhoffera (Kohansky-Devidé 1975), a javno je bilo objelodanjeno i njegovo djelovanje u masonske loži čije aktivnosti je katolička crkva najstrože osuđivala (Korenić 1896, Mužić 1989).

Drugo razdoblje: rivalstvo dva zoologička zavoda,

direktor muzeja i predstojnik dr. August Langhoffer (1901 – 1927)/ predstojnik dr. Lazar Car (1910-1927)

Poslije umirovljenja Spiridiona Brusine, osim Zoologičko-zootomskog zavoda, na Mudroslovnom fakultetu je osnovan još jedan sveučilišni zavod koji se bavio isključivo zoologijom. To je bio Komparativno-anatomski zavod, čija povijest još nije detaljnije razjašnjena. Gamulin-Brida i Lui (1974) pišu da je osnovan 1906. godine, a da je 1927. godine "uključen u Zoologijski zavod". Ovaj zavod je prostorije imao u podrumu sveučilišne zgrade (danas zgrade Pravnog fakulteta i rektorata Sveučilišta) i njegov rad je očito bio financiran direktno preko Sveučilišta, a posjedovao je i (? vlastitu) komparativno-anatomičku zbirku, te kratko vrijeme postavio (1910) i održavao morski akvarij smješten u Botaničkom vrtu.

Kada je 26. siječnja 1901. godine umirovljen na svoj zahtjev S. Brusina u dobi od 55 godina "jer nije nalazio potrebno susretanje i razumijevanje kao prije" (Balabanić 1991), kao direktor Zoološkog odiela Narodnog muzeja i predstojnik Zoologičko-zootomičkog zavoda postavljen je privatni docent dr. August Langhoffer (Kiszac 1861 – Zagreb 1940), koji je istovremeno unaprijeđen u izvanrednog sveučilišnog profesora. To je za Brusininog kustosa i asistenta, tada privatnog docenta dr. Lazara Cara (Zelina 1860 – Zagreb 1942) očito bio nepovoljni slijed događaja. Suparništvo između dr. A. Langhoffera i L. Cara, koji je do tada bio uspješniji znanstvenik i izvrstan predavač (Babić 1942), doseglo je vrhunac; ime Lazara Cara više ne nalazimo na sačuvanim službenim dokumentima muzeja. U biografijama zaposlenika (Matoničkin i sur. 1974:47,:81) piše da je dr. Lazar Car bio u Muzeju do 1906. godine (zasad nisu nađeni dokumenti koji to potvrđuju). Iz reda predavanja vidi se da je u ljetnom semestru 1904. dr. L. Car predavao "Komparativnu anatomiju Coelenterata". Iz jednog muzejskog dopisa vidljivo je da je 1908. godine dr. Jovan Hadži (koji je vjerojatno samo godine 1907. bio asistent A. Lanfghoffera) prešao u Komparativno-anatomski zavod. On je tamo postao asistent dr. L. Caru, koji je postao redovni profesor od 1910. godine, a ujedno i predstojnik Komparativno-anatomskog zavoda. Znamo da je dr. L. Car 1914. godine kao član hrv.-srpske koalicije bio optužen za veleizdaju i prisilno umirovljen. Od 1914. do 1919. godine njega je s predavanjima na Sveučilištu naslijedio dr. J. Hadži, koji je neposredno prije toga (1913. godine) postao privatni docent. Dr. L. Car je 1919. godine rehabilitiran i ponovno preuzima taj zavod do konačnog umirovljenja 1927. godine, a dr. J. Hadži je već 1920. godine prešao u Sloveniju i tamo postao izvanredni profesor, voditelj katedre za zoologiju novoosnovanog Ljubljanskog sveučilišta. Nije jasno tko je ili što je od Komparativno-anatomskog zavoda 1927. godine uključen/o u Zoologijski zavod (Gamulin-Brida i Lui, u Matoničkin /ur./ 1974), moguće samo zbirka (?), jer je umirovljenjem dr. L. Cara Komparativno-anatomski zavod Filozofskog fakulteta ukinut. Kolegiji koje su predavali članovi tog zavoda su bili "Komparativna anatomija i ontogenija" raznih skupina životinja, od Protozoa do Vertebrata, "Komparativna embriologija", "Poredbena histologija", "Descendentalna teorija", "O nasljedjivanju" i "Nauka o stanicima". Teško je zaključiti je li je i

koliko je sadržaj nekih predmeta kolidirao s temama iz kolegija predavača Zoologičko-zootomičkog zavoda, no u svakom slučaju studenti su u ovom razdoblju imali raznovrsniju nastavu iz zooloških predmeta.

Dr. August Langofferu, predstojniku Zoološko-zootomskog zavoda, specijalnost su bili dvokrilci (Diptera). Objavio je samo 22 znanstvena rada uglavnom s područja morfologije usnog aparata dvokrilaca, faunistike i primjenjene entomologije, od kojih 8 u stranim časopisima, a odnose se na opažanja u oprašivanju biljaka. Njegova zbirka dvokrilaca još se i danas čuva u muzeju. Predavao je uz "Opću entomologiju" širok raspon kolegija: "Opća zoologija", "Zoologija : Beskralježnjaci", "Morfologija i sistematika: - člankonožaca, - kukaca, - mekušaca, - bodljokožaca i mješinaca", "Zoologija: Kralježnjaci", "Repetitorijum sistematike kralježnjaka", "Sistematika nižih Vertebrata", "Sisavci", "Parazitizam životinja (Paraziti)", "Kukci paraziti", "Regeneracija", "Priljublivanje (adaptation)", "Simbioza", "Sistematska zoologija". Tijekom 26 godina izmijenilo se kod njega ukupno 13 asistenata (dr. Lazar Car, Mirko Šnap, Jovan Hadži, Vatroslav Vogrin, Miroslav Hirtz, Franjo Operman, Rade Radić, Željko Kovačević, Leontina Gregorić, dr. Ljudeviti Kuščer, Stanko Karaman, Krunoslav Babić i Nikola Fink). Od njih je jedino Krunoslav Babić (marini biolog: žarnjaci) bio stalni asistent i čuvar zbirki od 1906. godine. Krunoslav Babić je u tom razdoblju bio najuspješniji u znanstvenom doprinosu zavoda; publicirao je 24 znanstvena rada, od kojih je 11 bio u stranim časopisima. Od 1917. godine uključio se u sveučilišnu nastavu kao privatni docent, a predavao je redom slijedeće kolegije: "Uvod u morfologiju Metazoa", "Porifera", "Arthropoda, Branchiata et Pulmonata", "Od Protozoa k Metazoima", "Posebna morfologija Echinodermata", "Protozoa i Coelenterata (i Porifera)", "Arthropoda (za naprednije)", "Echinodermata", "Tunicata" i "Bionomija životinja". Tako su u razdoblju između 1917. i 1927. godine predmete iz užeg područja područja zoologije predavala čak dva profesora i tri docenta. Naime, uz članove Komparativno-anatomskog zavoda još od 1904. dr. Ervin Rössler kao privatni docent za ornitologiju predaje slijedeće kolegije: "Morfologija ptica", "Sistematika ptica", "Razvoj ptica", "Biologija ptica", "Ontogenija ptica" i "Odabrana poglavlja iz biologije ptica". Od 1915. godine asistent dr. A. Langhofferu je postao i Nikola Fink koji se počeo baviti entomologijom (opnokrilci – Hymenoptera: dva znanstvena rada) i ubrzo doktorirao (1917.). Godine 1926. napisali su dr. K. Babić i dr. N. Fink prvi hrvatski srednjoškolski udžbenik iz zoologije, "Životinjstvo za niže razrede srednjih i njima sličnih škola". Za vrijeme ovog razdoblja smanjio se broj muzejskih preparatora na samo jednoga, Pavla Alingera, a muzejski rad je bio zapostavljen na račun nastave na Sveučilištu.

Treće razdoblje: preživljavanje i metamorfoza

direktori i predstojnici: dr. Krunoslav Babić (1927-1944) / dr. Nikola Fink (1945 -1950)

Godine 1927. umirovljeni su dr. A.Langhoffer i dr. L. Car. Komparativno-anatomski zavod se ukida, a za direktora Zoološkog odjela Narodnog muzeja i predstojnika Zoološko-zootomskog zavoda ukazom iz Beograda postavljen je dr. Krunoslav Babić (Senj 1875 – Rijeka 1953; biologija mora: žarnjaci, bodljikši). Za njegova mandata muzej se potpuno osamostalio, postao je Hrvatski narodni zoologički muzej (dosad nije nađen dokument kada je to stvarno bilo, op. NT). Babić je prvih osam godina bio jedini sveučilišni predavač zooloških kolegija: “Specijalna zoologija (sistematika)”, “Opća zoologija”, “Seksualna ekologija” (samo za naprednije), “Osnovi zoogeografije”, “Opća zoologija i fiziologija”, “Ekologija životinja”, “Spolni život životinja”, “Chordonia”, “Vertebrata”, “Poredbena morfologija Craniata”, “Poredbena anatomija Amniota”, “Morfologija i sistematika beskičmenjaka”, “Osteologija Vertebrata”. Zajedno s dr. N. Finkom napisao je još dva srednjoškolska udžbenika iz zoologije za više razrede srednje škole, “Nauku o čovjeku”, te “Nauku o životinjama” (Zagreb, 1936.). Njegov asistent dr. Nikola Fink postao je kustos godine 1927. godine. Već 1930. godine dr. N. Fink bio je autor prvog vodiča kroz muzejske zbirke, te je od 1930. katalogizirao zbirke sisavaca, ptica, osteološku i oološku zbirku, gmazova i vodozemaca, dio zbirki kukaca, kao i strane beskralježnjake. Od 1934. do 1940. godine obavljao je paralelno i dužnost voditelja gradskog “Zoološkog vrta”. Od 1935. godine postao je honorarni predavač na Filozofskom fakultetu (kolegiji: “Ekologija kopnenih životinja”, “Morfologija i klasifikacija kukaca”, “Entomologija”, “Osnovi ekologije”, “Gradja i život kukaca”, “Uvjeti životinjskog života”). Od godine 1934. asistent je postao i Pavao Wertheim koji se uspješno počeo baviti endoparazitima sisavaca: u šest godina publicirao je čak 29 znanstvenih radova, od toga čak 15 u stranim časopisima, dok su ostali djelatnici Muzeja i Zavoda uključujući direktora potpuno zapostavili znanstvenu djelatnost. Godine 1939. i 1940. P. Wertheim je bio na specijalizaciji u Francuskoj. Od godine 1937. primljena su još dva asistenta, limnolog Zlatko Milković koji se zanimao za kolnjake (Rotatoria) (uspio je publicirati jedan znanstveni rad), te Stjepan Čanadjija koji je počeo istraživati Nematoda. U svakom slučaju, usprkos pojavi P. Wertheima koji je postao perspektivni znanstvenik i trudu na obradi muzejskog materijala dr. N. Finka, sa samo dva predavača kolegija iz zoologije i samo jednim preparatorom, te sa i dalje neriješenim prostornim problemima i nedovoljnim financiranjem, ovo je bilo razdoblje stagnacije, a ne očekivanog i potrebnog razvoja Hrvatskog narodnog zoologičkog muzeja i Zoologijskog zavoda.

Drugi svjetski rat potpuno je poremetio muzejski rad i nastavu na Sveučilištu. Dr. Krunoslav Babić je za NDH prema nađenoj dokumentaciji bio službeno honorarni upravitelj tada Hrvatskog državnog zoološkog muzeja (a ne dr. Tonko Šoljan, kako se navodi u nizu publikacija), a muzejom (prema usmenom svjedočenju preparatora Dragutina Rutznera zaposlenog god. 1941.) zapravo upravljaju kustos Zlatko Milković i preparator Pavao Alinger. Godine 1941. Stjepan Čanadjija doktorira na briofilnim dugoživcima (Tardigrada) i odlazi na

Farmaceutski fakultet, a iste godine streljan je asistent Pavao Wertheim. Sveučilišnu nastavu 1941. i 1942. godine po dotadašnjem programu održavaju samo dr. K. Babić i dr. N. Fink. Godine 1943. i 1944. upravitelj (ne i predstojnik, jer za to nije imao potrebne kvalifikacije) tada Zoološkog zavoda Hrvatskog Sveučilišta postaje docent dr. Tonko Šoljan (Hvar 1907 – Sarajevo 1980) koji se bavio ribarstvom i do tada bio šef Odsjeka za ribarstvo Ministarstva narodnog gospodarstva. Godine 1943. i 1944. on predaje kolegij "Specijalna zoologija" uz honorarnog asistenta dr. S. Čanadjiju koji drži kolegij "Opća zoologija", dok dr. N. Fink honorarno predaje "Ekologiju životinja". Dr. Šoljan je organizirao adaptaciju dijela tavana muzejske zgrade za potrebe sveučilišne nastave, praktikum i sobe asistenata. Kustos Z. Milković je god. 1944. dodjeljen Ministarstvu vanjskih poslova i postaje kulturni ataše NDH u Njemačkoj, a preparator P. Alinger odlazi u Ustašku bojnu. Drugi preparator D. Rutzner (poslije rata promijenio prezime u Rucner) je početkom iste godine mobiliziran u domobrane (službovao je u bolnici u Otočcu), imao je sreću preživjeti partizansko osvajanje Otočca. Zarobljen je, te zadržan u partizanima, gdje je ostao i neko vrijeme poslije službenog završetka rata (borba za Trst). Kustos dr. N. Fink je (prema kazivanju dr. Ive Matoničkina, usmena informacija prof.dr. I. Habdije) kao taoc, vjerojatno i zbog svoje pripadnosti masonske loži koja je bila podređena Beogradu (Mužić 1989), dva je puta bio pred njemačkim streljačkim strojem, ali ipak nije streljan. 14. svibanj 1945. dočekali su u muzeju od stručnog osoblja jedino honorarni upravitelj dr. K. Babić, kustos dr. N. Fink, te crtač Alojz Magerle.

Od 1945. kada „nije bio preuzet u službu“ (umirovljen je) dr. K. Babić, dr. Nikola Fink (Zagreb 1894 – 1968) postaje direktor Hrvatskog narodnog zoološkog muzeja i predstojnik Zoološkog instituta koji organizira predavanja na Sveučilištu, odnosno od 1946. predstojnik Zoologijskog zavoda tada osnovanog Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. On je ujedno i jedini predavač zooloških kolegija („Životno područje mora“, „Kralježnjaci“, „Pregled kukaca“, „Kopneno životinjstvo“, „Životna područja u bližoj okolini (rad u prir.)“, „Zoologija evertabrata“, „Zoologija vertebrate“, „Upute u naučni rad iz biologije životinja“, „Zoogeografija s ekologijom“, „Uvod u zoologiju“). Uspio je izboriti se da dobije i šest honorarnih nastavnika koji su predavali kolegije: Genetika, Histologija, Embriologija životinja, Fiziologija životinja, Antropobiologija i Paleozoologija. I dok mu je tadašnje Ministarstvo prosvjete na muzejske poslove "nametnulo" svoje zaposlenike koji nisu imali potrebnog muzejskog znanja i iskustva (Milana Kamana, srednjoškolskog profesora i šefa odjela za ONO - općenarodnu odbranu kao "muzeologa", te Jelu Pavletić, referenticu i inspektoricu za narodno prosvjetljenje kao kustosa), tek godine 1948. je dobio prvog asistenta Ivu Matoničkina koji je počeo istraživati faunu i ekologiju termalnih voda Hrvatskog zagorja. Dr. Fink je ipak u ovom kratkom razdoblju uspio uvjeriti novu vlast da je neophodno razdvojiti sveučilišnu i muzejsku djelatnost, za što se zalagao još Spiridion Brusina, a što je napokon omogućilo daljnji razvoj ovih ustanova.

Godine 1950. dr. Nikola Fink je potvrđen kao predstojnik Zoologijskog zavoda Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a Milan Kaman, prof., je postavljen za direktora Zoološkog muzeja. Zoologijski zavod je odmah započeo preobrazbu, dok je Zoološkom muzeju to tek kasnije pošlo za rukom. Započelo je postupno preseljavanje Zoologijskog zavoda u bivše prostorije Strojarskog fakulteta na Rooseveltovom trgu. Razdvajanje nije prošlo bezbolno: predmeti sporenja su bile stručne knjige knjižnice Muzeja i preparati životinja koji su se koristili za nastavu. Još 17 godina obavezni dio nastave se održavao u Demetrovoj 1, te je i pisac ovih redaka, tada student PMF-a još imao praktikume iz zooloških kolegija na tavanu Demetrove 1, a kao i ostali studenti pomagao preseljavati stvari na Rooseveltov trg. Godine 1967. Zoologijski zavod je potpuno preseljen iz Demetrove 1 na Rooseveltov trg 6. Do tada je dr. Nikola Fink uz dr. Ivu Matoničkina koji je god. 1960. izabran u izvanrednog profesora, dobivao redom nove asistente: 1955. godine Milana Meštrova, 1956. godine Helenu Gamulin-Bridu, te 1959. godine Beatricu Đulić. Oni su kasnije bili osnivači novih zavodskih katedri. Profesor dr. Nikola Fink koji je umirovljen 1965. dočekao je potpuno preseljenje svog zavoda, umro je god. 1968. Uvijek ću pamtit i prekrasne crteže kredama u boji na ploči, koje je sam crtao prije svakog svog predavanja. Tih 75 godina zajedničke institucije, odnosno 92 godine pod zajedničkim krovom, danas je zamijenjeno suradnjom na obostranu korist, a najvažnije je pritom da to bude u korist studenata i muzejskih zbirki, kao i prirodoslovnoj edukaciji svih onih koji nisu biolozi.

Prilozi:

1. Ukupni broj znanstvenih radova / broj znan. radova u stranim časopisima

	Ravnatelj / predstojnik		Kustosi / asistenti		Ukupno	
S. Brusina	56	38	13	8	69	46
A.Langhoffer	22	8	42	12	66	23
K.Babić/N.Fink	1	1	20	10	21	11

2. Broj udžbenika za srednjoškolsku nastavu

1877-1950	Ravnatelj / predstojnik	Kustosi / asistenti		Autori	
1877-1900	S. Brusina	L. Car			0
1901-1926	A.Langhoffer	K.Babić	N.Fink	Babić i Fink	1
1927-1944	K.Babić	N.Fink		Babić i Fink	2
1944-1950	N.Fink	M.Kaman		Fink i Kaman	4

Izvori podataka:

Arhiv Hrvatskog prirodoslovnog muzeja u Zagrebu.

Babić, K. 1933: Dr. Ervin Rössler (nekrolog). Nastavni vjesnik 41, 266-267.

Babić, K. 1940: Dr. August Langhoffer (nekrolog). Nastavni vjesnik 48 (5), 393-394.

Babić, K. 1942: Dr. Lazar Car (nekrolog). Priroda 32 (3-4), 95-96.

Balabanić, J. 1988: Brusina prirodoslovac. Hrvatski prirodoslovni muzej i Školska knjiga, Zagreb, 87 pp.

Balabanić, J. (ur.) 1989: Zbornik radova znanstvenog skupa u povodu 80. obljetnice smrti S. Brusine. /u Zborniku su prilozi: J. Balabanić: Životnja staza Spiridiona Brusine (Zadar, 1845 – Zagreb, 1908). 15-37; N.Tvrtković: Brusina zoolog, 53-59; D. Rucner: S.Brusina – utemeljitelj suvremene ornitologije u Hrvatskoj. 61-72; D. Zavodnik: Spiridion Brusina istraživač Jadrana. 73-79./.. Matica Hrvatska / Ogranak Zadar, Zadar.

Car, L. 1891: Dragutin Šoštarić (nekrolog). Glasnik Hrv. Naravosl. Društva 3, 11-27.

Juretić, N. 1996: Biološki odsjek i Biografije članova Biološkog odsjeka, 207 – 294. U: Kućan, Ž. (ur.): 120 godina nastave prirodoslovlja i matematike na Sveučilištu u Zagrebu, Spomenica PMF-a. Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Zagreb.

Kohansky-Devidé, V. 1975: Prilozi povijesti geoloških znanosti u Hrvatskoj. II. Spiridion Brusina. Geološki vjesnik 28, 365-385.

Korenić, S. 1896: Zagrebački slobodni zidari. Katolički list 47 (4), 31-33.

Langhoffer, A. 1915: Prof. Ant. Korlević (nekrolog). Glasnik Hrv. Prirodosl. Društva 27, 1-6.

Matoničkin, I. (ur.) 1974: Spomenica sto godina znanstvenog i nastavnog rada iz zoologije na Sveučilištu u Zagrebu, Hrvatski narodni zoološki muzeja od osnutka do danas. Zoologijski zavod PMF-a, Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatski narodni zoološki muzej, Zagreb, 231 pp.

Matoničkin, I., Krulik, I., Lattinger-Penko, R. 1974: Zoologijski zavod, 137 – 151. U: Kohansky-Devidé, V. (ur.) : Spomenica Prirodoslovno/matematickog fakulteta, 1874 – 1974. Prirodoslovno/matematicki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.

Mužić, I. 1989: Masonstvo u Hrvata (Masoni i Jugoslavija). Orbis, Split.

Radovčić, J. 1988: Hrvatski prirodoslovni muzej, Iz prošlosti do budućnosti. Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb, 31 pp.

Usmeno svjedočenje ornitologa i preparatora Dragutina Rucnera;